

CZU 342.71/72:340.1

ASPECTE INTRODUCATIVE CU PRIVIRE LA REGIMUL JURIDIC AL CETĂȚENIEI CU ABORDĂRI ISTORICO-EVOLUTIVE

Igor SPĂNU,

doctor în drept, lector universitar, USEM

Constantin LUPU,

doctor în economie, lector universitar, USEM

SUMMARY

In recent decades increasing frequency-citizenship becomes the hub around which crystallized the philosophical debate amplitude, legal, political and sociological. Addressing evolutionary Citizenship is not random, being driven in particular because of circumstances such as dismantling large entities based on ideological criteria and the formation of new national states; the emergence of new minorities in the new national states, resulting either from the human migration from the less secure to most secure, either withdrawal borders; pressures on citizenship from immigrants, refugees or displaced people in war; the emergence of the third generation of human rights, absent from the initial protection instruments; deepening the democratic deficit etc.

Keywords: citizenship, nationality, sovereignty, state, rights, individual, political, legal bonds, legal advice.

REZUMAT

În ultimele decenii, tot mai frecvent regimul juridic al cetățeniei devine nucleul în jurul căruia se cristalizează amplitudinea dezbaterilor filosofice, juridice, politice și sociologice. Abordarea cetățeniei cu caracter evolutiv nu este întâmplătoare, fiind determinată, în special, din cauza unor circumstanțe, cum ar fi, dezmembrarea marilor entități pe baza unor criterii ideologice și formarea unor noi state naționale; apariția unor noi minorități în noile state naționale, care rezultă fie din migrația umană din mai puțin sigură la cele mai sigure, fie apar frontiere de retragere; presiunile asupra cetățeniei de imigranți, refugiați sau persoane strămutate în război; apariția celei de a treia generație a drepturilor omului, absente de la instrumentele de protecție inițiale; adâncirea deficitului democratic etc.

Cuvinte-cheie: cetățenie, naționalitate, suveranitate, stat, drepturi, individuale, obligațiuni politice, juridice, consultanță juridică.

Introducere. Întrucât unul dintre elementele constitutive ale statului este populația, apare justificată analiza raporturilor existente între aceasta și stat, mai precis între fiecare individ, ca membru component al populației, și statul respectiv.

S-a precizat, deja, în prima parte a cursului, că populația unui stat se prezintă ca o entitate eteroclită sub aspectul specificului raporturilor politice și juridice pe care le are fiecare membru al ei cu statul pe teritoriul căruia trăiește populația respectivă. Din acest punct de vedere, populația unui stat este formată din cetățenii acestuia, la care se adaugă străinii și, după caz, apatrizii.

Este un adevăr evident, prin simplitatea sa, că între stat și populație se încheagă o multitudine de raporturi de natură diversă. Dintre acestea ne interesează în special acele raporturi care definesc legătura intimă, obiectiv necesară, între stat și populația acestuia.

O asemenea legătură nu este întâmplătoare, ea s-a format de la sine, printr-un proces îndelungat în care atât populația, cât și forța politică au conștientizat legăturile lor reciproce, de intercondiționare. Locuind pe un

anumit teritoriu și, mai târziu, organizându-se politic pe acesta, populația se identifică atât cu teritoriul respectiv, cât și cu forma de organizare politică, adică cu statul. În cadrul acestui proces de conexiuni reciproce, populația capătă cu timpul conștiința de sine (conștiința națională), care include conștiința apartenenței la un teritoriu determinat, solidaritatea cu o anumită forță publică, căreia îi conferă legitimitate.

Rezultate obținute și discuții. Elementele organice ale națiunii reflectate în conștiința națională, cum sunt limba comună, tradițiile, cultura comună, religia, specificul organizării vieții social-economice și politice, formează fondul conceptual și operațional al ideologiei naționale. Pe o asemenea bază, promovarea unei ideologii naționale bazate pe sistemul axiologic al națiunii reprezintă un factor de transmitere din generație în generație, dar și de propagare și întărire a raporturilor de apartenență a unei persoane fizice la stat, de cultivare a sentimentelor sale naționale, a atașamentului individual față de valorile sociale, juridice, politice ș.a. ale poporului și, implicit, ale statului.

Pe lângă formarea ideologiei naționale se formează, tot de la sine, în mod firesc și indiferent de raporturile între națiune și minoritățile naționale, o ideologie a acestora, care va încorpora și valorifica sistemul lor axiologic (limba maternă, folclorul și tradițiile artistice specifice, cultura, religia). În spiritul autenticei democrații se impune ca statele să respecte și să garanteze constituțional aceste valori, în aceleași condiții în care sunt respectate și garantate valorile similare ca tip ale populației omogene și majoritare din punct de vedere național.

Cu alte cuvinte, este o cerință fundamentală a democrației constituționale, a statului de drept, ca statul să se manifeste - în cadrul raporturilor de cetățenie - în același fel față de toți cetățenii săi, fără nici o discriminare, fără a acorda onora privilegiu în dezavantajul altora.

Legătura intimă între stat și întreaga populație care viețuiește pe teritoriul său - indiferent de naționalitate - stă la baza drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, dar și la baza îndatoririlor față de stat.

În dreptul constituțional modern, o asemenea legătură este exprimată

prin termenul de cetățenie. Se cuvine, mai întâi, de precizat că noțiunea de cetățenie are conotații juridice multiple în funcție de natura raporturilor juridice în care se manifestă:

- raporturi de drept internațional;
- raporturi de drept constituțional (de pildă, drepturile electorale);
- raporturi de drept administrativ (cererea de dobândire a cetățeniei ce se adresează unei autorități a puterii executive);
- raporturi de dreptul familiei (de pildă, dobândirea cetățeniei prin adopție).

Rezultă, așadar, că termenul juridic de cetățenie are un caracter complex, generat de multitudinea și de natura ramurilor de drept care îi conferă o haină juridică specifică. Precizăm însă că, în opinia noastră, cetățenia nu este o noțiune juridică - sinteză, constituită prin integrarea și forjarea într-o unică unitate a caracteristicilor pe care i le imprimă, după caz, dreptul internațional, dreptul constituțional, dreptul administrativ sau dreptul familiei.

Considerăm că noțiunea juridică de cetățenie rezultă cu preponderență din știința dreptului constituțional, respectiv din dreptul constituțional, celelalte ramuri ale dreptului reglementând, mai degrabă, modulele de dobândire sau pierdere ale cetățeniei, decât conținutul propriu-zis al acesteia.

Nu este mai puțin adevărat că și alte științe sociale cum ar fi, de pildă, sociologia politică sau politologia conferă noțiunii de cetățenie un conținut specific din perspectiva acestora.

În doctrină se susține constant că cetățenia poate fi privită atât ca instituție juridică, cât și ca statut al persoanelor cărora li se recunoaște calitatea de cetățean al unui anumit stat.

În calitate de instituție juridică, cetățenia este privită ca ansamblu de norme juridice care reglementează modul de dobândire sau pierdere a calității de cetățean, adică raporturile sociale de cetățenie. Cât privește aprecierea cetățeniei ca o condiție juridică sau statut al individului exprimate prin drepturile și îndatoririle sale individuale, credem mai degrabă că aceasta trebuie considerată izvorul drepturilor subiective garantate de stat, prin Constituție, propriilor cetățeni și nu ca statut al unor indivizi.

Ca atare, calitatea de cetățean al unui anumit stat conferă persoanei respective dreptul de a exercita drepturile și libertățile fundamentale, dar și obligația de a-și îndeplini îndatoririle constituționale față de stat, cu alte cuvinte, de a căpăta un anumit statut juridic.

Statutul juridic al individului nu este garantat atât de drepturile subiective recunoscute și garantate de Constituție, cât de calitatea sa de cetățean al unui stat, în virtutea căreia el dobândește drepturile respective și își asumă anumite îndatoriri.

Dincolo de aspectele juridice ale cetățeniei se impune a fi, totodată, observat și conținutul politic al acesteia. Este, astfel, ușor de remarcat că cetățenia are și un suport politic, nu numai prin faptul că stabilirea și modul ei de reglementare reprezintă expresia voinței suverane a poporului, ci, îndeosebi, pentru că fiecare cetățean participă în această calitate la exercitarea puterii, revenindu-i, prin abstractizare, o "porțiune" din puterea suverană a poporului. Cu alte cuvinte, cetățenia acordă dreptul unei persoane fizice, membru al populației care locuiește într-un anumit stat, să se manifeste politic, adică să voteze și să fie ales în organele reprezentative ale puterii sau ale administrației publice, ori să ocupe înalte demnități și funcții publice în aparatul de guvernare.

În general, cetățenia este definită ca fiind apartenența unei persoane la un anumit stat. Precizăm că această apartenență este deopotrivă politică și juridică.

Se poate observa cu ușurință că termenul de apartenență este ambivalent. Apartenența unei persoane la un anumit stat nu exprimă o legătură unilaterală, ci una reciprocă între cele două entități. Cu alte cuvinte, nu numai cetățeanul este legat de stat, ci și statul este legat de cetățean. Această legătură are, în primul rând, un fundament politic rezultând din dreptul statului, ca reprezentant al puterii suverane a poporului, de a conferi și apăra calitatea de cetățean al său, a unei anumite persoane. În al doilea rând, legătura respectivă are un fundament juridic rezultând din consfințirea în Constituție și în alte acte normative a principiilor și a cadrului juridic de reglementare a raporturilor de cetățenie.

Apartenența nu exprimă însă un

simplicu raport de subordonare a cetățeanului față de stat sau, altfel spus, un raport de dominație exercitată de stat asupra unei persoane. Acest raport există, indiferent de calitatea persoanei ce locuiește într-un anumit stat și asupra căreia se exercită prerogative de comandă. Este un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat că raporturile de subordonare/dominație, caracteristice oricărui raport între stat și individ, nu au relevanța nemijlocită, evidentă pentru raporturile de cetățenie, forța publică (statul) exercitându-și dominația asupra oricărui individ care domiciliază sau rezidează pe teritoriul său.

Luând ca suport raportul de apartenență a individului față de un anumit stat, unii autori au definit cetățenia ca fiind situația juridică ce rezultă din raporturile statornice care intervin între o persoană fizică și stat, exprimând apartenența persoanei la stat, situație caracteristică prin plenitudinea drepturilor și obligațiilor reciproce predefinite de lege.

Într-o altă definiție, cetățenia a fost apreciată ca acea calitate a persoanei fizice ce exprimă relațiile permanente social-economice, politice și juridice dintre persoana fizică și stat, dovedind apartenența sa și atribuind persoanei fizice posibilitatea de a fi titularul tuturor drepturilor și îndatoririlor.

În ceea ce ne privește, considerăm că cetățenia exprimă legătura principală și statornică între stat și o persoană fizică, în baza căreia aceasta participă la diferite proceduri legale prin care se exprimă voința suverană a poporului și beneficiază de drepturile și libertățile fundamentale pe care i le garantează statul, care, în același timp, îi impune anumite îndatoriri fundamentale.

În toate țările cetățenia este principiul care stă la baza legitimității politice și constituie sursa unei legături juridico-politice dintre stat și cetățean. Dar acesta nu este un principiu static, ci o construcție istorică, care ia forme concrete diferite în timp și în spațiu.

Totodată, în dreptul constituțional modern o asemenea legătură între stat și populația sa este exprimată prin termenul de cetățenie. În doctrină se apreciază faptul că conceptul de cetățenie sub aspect comparativ are aceeași vârstă cu primele comunități umane sedentare. [1, p. 22].

Pentru prima dată noțiunea de cetățenie este atestată încă în perioada antică în orașele Republicii Romane și își are rădăcinile în latinescul „civitas”. În perioada antică, în Roma, Sparta și Atena, se considerau cetățeni numai persoanele care prin mijlocirea Adunării Populare participau la rezolvarea treburilor publice. La Roma, jus civile (dreptul cetății) semnifică faptul că indivizii care nu fac parte din cetate, nu sunt ocrotiți de legea romană. Datorită acestui fapt, acei care nu purtau acest titlu, adică străinii, chiar dacă erau liberi, aveau un statut juridic similar cu al sclavului: erau lipsiți de personalitate juridică și puteau fi luați sclavi de oricine. Într-un mod general titlul de cetățean era purtat de cei care locuiau în cetate și aveau totalitatea drepturilor civile și politice. De asemenea, nu exista în acel timp, un titlu mai înalt, iar mândria de a fi cetățean al Romei se exprima în formula: *civis romanus sum!* (sunt cetățean roman) [11, p. 169].

După cum puteți vedea, cetățenia nu a însemnat întotdeauna să trăiești într-un mediu democratic.

Totodată, în anul 212 împăratul Antonio Caracala, printr-un edict, a acordat cetățenie tuturor locuitorilor Imperiului Roman, acest moment marcând modificarea conținutului politic și juridic al conceptului de cetățenie. În același demers istoric ținem să facem referire și la contribuția Greciei Antice la apariția cetățeniei.

Astfel, după cum susține Șt. Munteanu, la originea conceptului de cetățenie se află moștenirea greacă, întrucât grecii, părinții polisului, au inventat ideea de cetățean, ca membru al comunității oamenilor liberi și egali [10, p. 53].

Unii autori opinează că, termenul de cetățean, provine de la noțiunea polites – locuitor al polisului, care dispune de anumite drepturi și obligații de natură publică și privată conform legilor grecești [19, p. 92].

Destul de evidentă este provenirea termenului de cetățean (polites) de la noțiunea de cetate (polis), moment ce a avut o importanță deosebită în conturarea esenței și conținutului categoriei de cetățenie. În epoca feudală, cetățenia își pierde conținutul juridic, o bună parte a membrilor statului fiind calificați ca supuși, situație ce presupunea multe obligații și puține

drepturi. În special, supușii nu posedau drepturi politice și nu participau la treburile publice (în prezent, însă, termenul de supus este folosit numai în unele state-monarhii, desemnând aceleași relații ca și noțiunea de cetățean). Odată cu întărirea și centralizarea statului, supusul devine un dependent față de puterea supremă în stat, care se concretiza într-un prinț, rege sau împărat [8, p. 74].

Până la 1789, instituția cetățeniei a avut un caracter limitat, reducându-se de fapt, la indicarea apartenenței persoanei la un anumit stat. În anul 1789, prin Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului s-a introdus noțiunea contemporană de cetățenie, lichidându-se supușenia și legându-se de participarea activă a persoanei la viața publică. Lichidarea supușeniei nu purta doar un caracter declarativ determinat de substituția unei noțiuni prin alta, ea a generat o serie de consecințe juridice legate de anularea drepturilor și privilegiilor feudale, și, mai ales, a celor care se refereau la dreptul feudal personal sau la iobăgie.

Respectiv, la 19 iunie 1790 Adunarea Națională a Franței a adoptat Decretul cu privire la anularea instituției nobilimii ereditare și a tuturor titlurilor nobiliare, iar prima Constituție a Franței, din 3 septembrie 1791, prevedea principii de bază, printre care se consacrau egalitatea cetățenilor în drepturi și condițiile de dobândire a cetățeniei franceze [4, p. 215-216].

După cum se poate observa evoluția instituției cetățeniei a depins de mai mulți factori, printre care drepturile și libertățile omului acordate și garantate de către stat, dezvoltarea social-economică a statelor, recunoașterea și protejarea valorilor democratice.

Generalizând asupra retrospectivei istorice, ținem să notăm că cetățenia poate fi descrisă într-o formă simplistă ca, participarea la o comunitate sau prin calitatea de membru al acestei comunități. Evident că diferite tipuri de comunități politice dau naștere la diferite forme de cetățenie. Însă aceste principii simple au fost formulate pentru întâia oară acum aproape două milenii și jumătate în a treia carte a Politicii lui Aristotel. Principala diferență dintre cetățenia așa cum este ea concepută în statul-cetate din Grecia Antică și în statul național democra-

tic modern privește dimensiunile sau sfera comunității politice. Astfel pentru Aristotel, cetățenia se identifica cu statutul privilegiat al grupului conducător în statul-cetate. În cazul statului democratic modern, la baza cetățeniei stă posibilitatea de a participa la exercitarea puterii politice prin intermediul procesului electoral. Această participare implică, prin urmare, calitatea juridică de membru al unei comunități politice bazate pe drept. Pentru Aristotel, statutul de cetățean era acordat doar celor care participau activ la luarea deciziilor și la exercitarea puterii [1, p. 23].

Astăzi, cetățenia națională a fost extinsă la nivelul întregii societăți, indiferent de gradul de participare a indivizilor la exercitarea puterii publice în cadrul statului.

Natura politico-juridică a cetățeniei. În doctrina juridică noțiunea de cetățenie este înțeleasă atât într-un sens juridic, cât și în unul politic, atunci când este privită ca o apartenență a unui individ la o colectivitate umană (națiune popor), organizată în stat. Important este că între aspectul juridic și politic al cetățeniei există o legătură indisolubilă [12, p. 114-115].

În același timp, cetățeniei îi sunt recunoscute două accepțiuni, de instituție juridică, adică o grupare de norme juridice și de condiție juridică, pe care o au acele persoane, care au calitatea de cetățean. Prin esența sa, noțiunea de cetățenie are conotații juridice multiple în funcție de natura raporturilor juridice în care se manifestă: raporturi de drept internațional, raporturi de drept constituțional (ex.: drepturile electorale); raporturi de drept administrativ (ex.: cererea de dobândire a cetățeniei se adresează unei autorități a puterii executive); raporturi de dreptul familiei (ex.: dobândirea cetățeniei prin adopțiune). Rezultă așadar, că termenul juridic de cetățenie are un caracter complex, generat de multitudinea și de natura ramurilor de drept care îi conferă o haină juridică specifică. Din această perspectivă, ea este determinată a fi o noțiune interdisciplinară [12, p. 114].

În opinia cercetătorului C. Ionescu [9, p. 367] cetățenia nu este o noțiune juridică-sinteză, construită prin integrarea și forjarea într-o unică unitate a caracteristicilor ce i le imprimă, după

caz, dreptul internațional, dreptul constituțional, dreptul administrativ sau dreptul familiei. Domnia sa precizează că noțiunea juridică de cetățenie, rezultă cu preponderență din știința dreptului constituțional, respectiv din dreptul constituțional, celelalte ramuri ale dreptului reglementând mai degrabă modurile de dobândire sau pierdere a cetățeniei, decât conținutul propriu-zis al acesteia.

În același timp, dl profesor I. Deleanu [5, p. 25] menționează că, fiind o instituție complexă, cetățenia este o instituție a dreptului constituțional, întrucât:

a) ea este o expresie a suveranității politice; statul, pe temeiul suveranității lui, stabilește statutul juridic al cetățenilor săi;

b) numai cetățenii statului respectiv au dreptul de a participa la executarea puterii în formele instituționalizate ale democrației directe (sufragiul, referendumul, inițiativa populară) sau cele ale democrației reprezentative. Referitor la natura juridică a cetățeniei, în literatura de specialitate au fost exprimate numeroase și contradictorii puncte de vedere.

În acest sens I. Muraru [11, p. 156] subliniază că una din cele mai controversate probleme privitoare la cetățenie este natura juridică a acesteia, dat fiind că cetățenia este definită, de obicei, fie ca o „legătură între individ și stat”, fie ca o „legătură politică între individ și stat”, fie ca o „legătură politică și juridică”, fie ca o „legătură juridică”, ca o „apartenență juridică” sau o „calitate a persoanei”.

În contextul abordării acestui aspect, cercetătorul B. B. Berceanu susține că instituția cetățeniei și condiția cetățenească exprimă, în primul rând, o legătură – principial statornică – a individului cu statul, cu cetatea. O asemenea legătură se numește, în general, resortisanță, iar indivizii astfel legați se numesc resortisanți, nu cetățeni. Opus condiției de resortisant este cel nelegat de un stat, numit apatrid (el. „fără patrie”), apolit (el. „fără stat”) sau heimatlos (germ. „fără țară”). Evident, legătura e față de un anumit stat: resortisanța reprezintă apartenența individului la un anumit stat. Este important de concretizat că cetățenia este numai aceea resortisanță în care legătura dintre individ – numit, ca atare ce-

tățean – și stat pornește de la drepturi și obligații (datorii) reciproce: în care și individul are drepturi, și statul obligații, în care individul participă la conducerea statului, în care statul este expresia voinței cetățenilor, în care cetățenii constituie chiar statul, sunt membrii statului.

Condiția opusă celei de cetățenie, respectiv celei de cetățean, în cadrul unei resortisanțe, este cea din supușenie, respectiv cea de supus, având ca prototip sclavia, în care individul (sclavul) este redus de la un simplu bun, la simplu obiect.

Diferența între o condiție și alta este că în cetățenie primează drepturile, în timp ce în supușenie primează obligațiile [2, p. 8].

La acest subiect s-a referit și constituționalistul C. Ionescu [9, pp. 368-369], în viziunea căruia cetățenia presupune apartenența unei persoane la un anumit stat, apartenența fiind în același timp și politică, și juridică. Dezvoltând ideea de apartenență, domnia sa concretizează că este un termen ambivalent. Apartenența unei persoane la un anumit stat nu exprimă o legătură unilaterală, ci una reciprocă între cele două entități.

Cu alte cuvinte, nu numai cetățeanul este legat de stat, ci și statul este legat de cetățean. Explicația acestei legături are în primul rând un fundament politic ce rezultă din dreptul statului ca reprezentant al puterii suverane a poporului de a conferi și a apăra calitatea de cetățean al său, a unei anumite persoane. În al doilea rând, legătura respectivă are un fundament juridic rezultând din consfințirea în Constituție și în alte acte normative a principiilor și a cadrului juridic de reglementare a raporturilor de cetățenie. Apartenența nu exprimă însă un simplu raport de subordonare a cetățeanului față de stat sau altfel spus, un raport de dominație exercitată de stat asupra unei persoane. Acest raport există, indiferent de calitatea persoanei ce locuiește într-un anumit stat și asupra căreia se exercită prerogative de comandă.

În acest sens, este de necontestat că raporturile de subordonare / dominație caracteristice oricărui raport între stat și individ nu au relevanță nemijlocită, evidentă pentru raporturile de cetățenie, forța publică (statul) exercitându-și dominația asupra

oricărui individ care domiciliază sau rezidează pe teritoriul său.

În baza acestor momente, autorul [9, p. 369] conchide că cetățenia exprimă legătura principală și statornică între stat și o persoană fizică, în baza căreia aceasta participă la diferite proceduri legale prin care se exprimă voința suverană a poporului și beneficiază de drepturile și libertățile fundamentale pe care i le garantează statul, care, în același timp, îi impune anumite îndatoriri fundamentale.

Luând ca suport raportul de apartenență a individului față de un anumit stat, unii autori au definit cetățenia ca fiind situația juridică care rezultă din raporturile statornice care intervin între o persoană fizică și statul, exprimând apartenența persoanei la stat, situație caracteristică prin plenitudinea drepturilor și obligațiilor reciproce predeterminate de lege [5, p. 28]. Într-o altă definiție, cetățenia a fost apreciată ca acea calitate a persoanei fizice ce exprimă relațiile permanente social-economice, politice și juridice dintre persoana fizică și stat, dovedind apartenența sa la stat și atribuind persoanei fizice posibilitatea de a fi titularul tuturor drepturilor și îndatoririlor prevăzute de constituția și legile statului [11, p. 49].

La rândul său, cercetătorul Gh. Iancu [8, p. 76] privește cetățenia ca fiind o legătură politică și juridică permanentă (internă) dintre o persoană fizică și un anumit stat, legătură care se exprimă prin totalitatea drepturilor și obligațiilor reciproce dintre o persoană și statul al cărui cetățean este, precum și printr-o legătură juridică specială (externă) care are același conținut, dar care se prelungește și se păstrează oriunde s-ar găsi persoana ce are calitatea de cetățean. În contextul dat, sunt relevante și ideile expuse de specialiștii în drept internațional, potrivit cărora cetățenii unei țări sunt persoane legate printr-un raport juridic de statul pe teritoriul căruia trăiesc sau din care sunt originari.

Ea nu este o simplă legătură politică sau juridică între individ și colectivitatea organizată politic, ci este o integrare angajată în sânul acestei colectivități [7, p. 183]. Cetățenia implică o legătură de loialitate, determinată în cea mai mare măsură prin afinitate etnică, religioasă, culturală a tuturor indivizilor care alcătuiesc

o anumită națiune. Anume cetățenia reprezintă legătura politică și juridică permanentă dintre persoana fizică și un anumit stat. Ea exprimă totalitatea drepturilor și obligațiilor reciproce dintre o persoană și statul al cărui cetățean este și reprezintă o legătură juridică specială păstrată și prelungită oriunde s-ar găsi persoana în cauză: în statul de origine, în alt stat, pe mare, în aer sau în spațiul cosmic [3, p. 74; 12, p. 115].

Totodată, și alte științe sociale cum ar fi, de pildă, sociologia politică sau politologia conferă noțiunii de cetățenie un conținut specific. Astfel, din perspectivă sociologică, cetățenia este definită ca un statut uzual și reprezintă calitatea de membru al unui stat-națiune, fiind conferită de la naștere sau prin proceduri juridice în cazuri de emigrare dintr-un stat în altul [16, p. 95].

Din perspectivă politologică cetățenia este o relație dinamică între un cetățean și națiunea sa. Potrivit acestei concepții, noțiunea de cetățenie cuprinde reguli referitoare la ceea ce ar putea să facă (să voteze), la ceea ce trebuie să facă (să plătească impozite și taxe) și la ceea ce ar putea să refuze să facă [14, p. 95].

Din aceeași perspectivă, cetățenia este definită ca o calitate juridică a cetățeanului care sintetizează ansamblul relațiilor social-economice, politice și juridice dintre acestea și un anumit stat [15, p. 41]. În doctrină, uneori, termenul de cetățenie este asimilat celui de naționalitate.

Prin esența lor, cele două noțiuni se referă la raporturile dintre persoană și stat, dar ele nu trebuie confundate. Spre deosebire de cetățenie, naționalitatea trebuie privită ca fiind calitatea sau condiția juridică ce decurge din relațiile care există între o persoană fizică și un stat determinat, susține B. B. Berceanu [2, p. 53].

Pentru o mai bună înțelegere a esenței cetățeniei considerăm necesar a menționa că majoritatea specialiștilor susțin că cetățenia are un dublu sens, o dublă accepțiune [11.153; 5, p. 24; 17, p. 150; 6, p. 131]: instituție juridică și condiție juridică.

Aceste două accepțiuni sunt strâns legate între ele, drepturile subiective ale unei persoane derivând tocmai din normele pe care le consacra sau le

reglementează. Dar, cetățenia în sens de instituție juridică ține de dreptul obiectiv, pe când cetățenia în sens de condiție juridică se circumscrie sferei drepturilor subiective, axându-se pe ideea de subiect de drept. În prima accepțiune cetățenia reprezintă un ansamblu de norme juridice ce reglementează raporturi sociale grupate în jurul necesității de a asigura plenitudinea drepturilor și obligațiilor prevăzute de Constituție și legi acelor persoane care, prin sentimentele și interesele lor, sunt strâns legate de destinele statului respectiv. Din acest punct de vedere, cetățenia constituie o categorie legată de dreptul obiectiv [5, p. 24; 6, p. 132].

În al doilea caz, cetățenia este văzută ca o situație juridică (un statut), termen prin care se înțelege un complex de drepturi subiective și obligații ale unei persoane, unite între ele printr-o conexiune specifică. Așadar, dacă privim cetățenia din punctul de vedere al subiectului ei, ea apare așezată pe ideea subiectului de drept, adică are o poziție juridică în cadrul unor raporturi sociale ce o caracterizează.

De aceea, având în vedere cel deal doilea sens, unii autori [13, p. 154] definesc cetățenia ca fiind acea situație juridică rezultată din apartenența unei persoane la un anumit stat, persoana dobândind plenitudinea drepturilor și obligațiilor prevăzute de Constituție și legi, inclusiv drepturile politice, obligația fidelității față de țară și cea de apărare a ei.

În acest context C. Ionescu susține că cetățenia ca o condiție juridică sau statut al individului trebuie considerată ca fiind izvorul drepturilor subiective garantate de către stat prin Constituție, propriilor cetățeni și nu ca statut al unor indivizi. Ca atare, calitatea de cetățean al unui anumit stat, conferă persoanei respective dreptul de a exercita drepturile și libertățile fundamentale, dar și obligația de a-și îndeplini îndatoririle constituționale față de stat, cu alte cuvinte, de a căpăta un anumit statut juridic.

Statutul juridic al individului nu este garantat atât de drepturile subiective recunoscute și garantate de constituție, cât de calitatea sa de cetățean al unui stat, în virtutea căruia el dobândește drepturile respective

și își asumă anumite îndatoriri [9, p. 368].

Deosebit de important la acest capitol se prezintă faptul că condiția juridică de cetățean e concepută în perspectiva unei legături care nu se rupe prin părăsirea teritoriului și a transmiterii ei următoarelor generații, expresie a permanenței, stabilității și continuității statului [2, p. 54].

În continuare, ținem să atragem atenția asupra faptului că în literatura de specialitate rusă se menționează că complexitatea naturii juridice a cetățeniei se manifestă prin aceea că ea intervine atât ca o instituție interramurală complexă de sine stătătoare a dreptului și o condiție juridică, parte componentă a statutului juridic al cetățeanului, cât și ca un drept subiectiv și un raport juridic continuu (existent atât sub formă generală, cât și concretă) [18, p. 8-9].

Ca parte a sistemului de drept, cetățenia există ca o instituție juridică (a dreptului). Dat fiind faptul că raporturile juridice de cetățenie sunt reglementate de normele juridice internaționale, totalitatea acestora formează instituția juridică internațională a cetățeniei, normele căreia au prioritate față de instituția juridică internă a cetățeniei. Cetățenia este în același timp și obiect al unuia dintre cele mai importante drepturi ale omului, prin intermediul căruia individul este legat de lumea externă, de națiune, de popor, de grupurile sociale.

Dreptul subiectiv la cetățenie este consemnat în multe acte juridice internaționale, ocupând un loc important în sistemul drepturilor fundamentale ale omului. Prin esență, cetățenia este, pe de o parte, un mijloc de individualizare a persoanei, pe de altă parte – un mijloc de implicare a acesteia în sistemul raporturilor juridice.

Din această perspectivă, cetățenia este înțeleasă și ca un tip distinct de raporturi juridice între persoană și stat, la baza căruia stă apartenența sau legătura individului cu statul. Particularitățile cetățeniei permit evidențierea raportului juridic de cetățenie din totalitatea raporturilor juridice concrete ca fiind un raport juridic general căruia îi este propriu cel mai înalt grad de generalizare și cea mai abstractă formă de interacțiune a subiecților, având un caracter de statut,

exprimat de durabilitate și continuitate în timp și spațiu. Înțelegerea cetățeniei ca raport juridic general continuu permite determinarea ei ca condiție (stare) juridică a individului.

Această condiție este rezultatul realizării dreptului subiectiv concret la cetățenie, când faptul obținerii generează raportul juridic general continuu de cetățenie. Dincolo de natura sa juridică, cetățenia implică și un pronunțat conținut politic, asupra căruia ținem să ne referim în continuare. La acest capitol, cercetătorul N. V. Kalinin notează că cetățenia nu este doar o legătură juridică între persoană și stat, dar și una politică. Aceasta se datorează potențialului politic substanțial al ei, exprimat prin faptul că numai cetățenii dispun de posibilitatea de a participa la realizarea puterii politice și numai asupra cetățenilor se răsfrânge în volum deplin puterea politică a statului [18, p. 8-9].

Cetățenia are un suport politic, nu numai prin faptul că stabilirea și modul ei de reglementare reprezintă expresia voinței suverane a poporului ei, îndeosebi, pentru că fiecare cetățean participă în această calitate la exercitarea puterii, revenindu-i, prin abstractizare, „o porțiune” din puterea suverană a poporului. Cu alte cuvinte, cetățenia acordă dreptul unei persoane fizice, membru al populației care locuiește într-un anumit stat să se manifeste politic, adică să voteze și să fie ales în organele reprezentative ale puterii sau ale administrației publice, ori să ocupe înalte demnități și funcții publice, numai dacă are calitatea de cetățean și domiciliul în țara respectivă. În contextul dat, cercetătorul B. Berceanu susține că există o legătură a condiției cetățenești cu forma de guvernământ, cu întregul sistem politic al societății.

Termenul de cetățean e cel mai adecvat întrebuințat în democrație, pe deplin în formația politică derivată din concepția „contractului social”, el e circumscris într-o formație politică bazată pe un pact între guvernanți și guvernați, precum într-o monarhie constituțională, și nu e deloc adecvat într-o monarhie absolută sau o dictatură, chiar dacă autoritatea ar fi însoțită de liber-arbitru sau de gândire, chiar dacă stăpânul ar fi generos [2, p. 12].

Respectiv, cetățenia este privită în prezent ca fiind un contract social (desigur convențional) între stat și cetățean, în baza căruia cetățeanul, îndeplinind obligația de a achita taxele și impozitele statului, de a respecta legile, de a satisface serviciul militar etc., este în drept să ceară statului apărarea drepturilor și intereselor sale legale [20, pp. 258-259].

Este relevant în acest context și faptul că din perspectivă subiectivă, cetățenia exprimă calitatea juridică a unei persoane fizice, a unui om, ca atare numit cetățean, de a fi element, membru al unui stat (al unui sistem ierarhic de state, în general al unui organism politic autonom), calitate din care derivă toate celelalte drepturi constituționale. Din perspectivă obiectivă, cetățenia exprimă, în mod corespunzător, raportul juridic fundamental dintre individ și stat – statului revenindu-i dreptul și obligația de a-l face pe individ participant activ la propria sa menținere și dezvoltare și de a-l cointeresa să rămână un astfel de participant, așadar, raportul juridic fundamental dintre om și societate este raportul egal între stat și fiecare dintre membrii, cetățenii săi.

Concluzie. Generalizând, notăm că a fi membru al unui stat înseamnă a participa (în limita capacității individuale de fapt și a posibilității practice de participare egală, concomitentă sau alternativă, cu ceilalți membri) la exercitarea puterii de stat și a beneficia de sistemul său juridic, drepturilor cărora le corespund și obligațiile, în condițiile ordinii de drept, de susținere și promovare a aceluia stat. Astfel, cetățenia apare ca expresie a principiului egalității în viața socială, expresie a realizărilor unei vieți democratice, expresie a luptei împotriva încercărilor de a le diminua și înfrânge.

Referințe bibliografice

1. Barbalet J. M. Cetățenia. București: Editura DU Style, 1998.
2. Berceanu B. B. Cetățenia: monografie juridică. București: Editura ALL BECK, 1999.
3. Bolintineanu Al., Năstase A., Aureșcu B. Drept internațional contemporan. București, 2000.

4. Cârnaț T. Drept constituțional (ediția a II-a revăzută și adăugită). Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2010.

5. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Vol 2 București: Editura Nova, 1996.

6. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol. 1. București: Editura Lumina Lex, 2000.

7. Drept internațional public. Ed. a 3-a (revăzută și adăugită). Red. coord.: Al. Burian. Chișinău: S. n., 2009 (Tipografia „Elena V.-I.” SRL).

8. Iancu Gh. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a III revăzută și completată. București: Lumina Lex, 2005.

9. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2a, revăzută. București: Editura ALL BECK, 2004.

10. Munteanu Șt. Integrarea europeană: o perspectivă juridico-filosofică. București: Editura C. H. Beck, 2006.

11. Muraru I. Drept constituțional și instituții politice. București: Editura Actami, 1997.

12. Muraru I., Tănăsescu E. S. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 12, vol. I. București: Editura All Beck, 2005.

13. Popescu E. Teorii ale integrării europene. București: Editura C. H. Beck, 2009.

14. Shaphritz J. M. Dictionary of American Government and Politics. Chicago: The Dorsey Press, 1983.

15. Tămaș S. Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică. București: Editura Academiei, 1993.

16. Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicționar de sociologie București: 1993.

17. Иванов В. М. Конституционно-ное право Республики Молдова. Кишинев, 2000.

18. Калинин, В. Н. Институт гражданства в российском праве: Общетеоретический аспект. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2002.

19. Фан И. Б. Античные модели гражданства. Научный ежегодник Института Философии и Права Уральского отделения Российской Академии Наук, 2002, № 3.

20. Фан И. Б. Гражданство и миграция в политических концепциях XX века. Научный ежегодник Института Философии и Права Уральского отделения Российской Академии Наук, 2008. Выпуск 8.